Tarih Okulu Dergisi (TOD) Journal of History School (JOHS)
(2022), 15(57), 1072-1103
Özgünlük kontrolü intihal.net Authenticity process
**DOI No:** http://dx.doi.org/10.29228/Joh.54698
**Makale türü:** Araştırma makalesi **Article type:** Research article
Geliş tarihi 21.11.2021 Submitted date
Kabul tarihi 20.03.2022 Accepted date
Elektronik yayın tarihi 30.04.2022 Online publishing date
**Atıf Bilgisi / Reference Information**
Polat, M. (2022). 17 ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Taşrasında Adalet Düzeni: Ruha Örneği. *Journal of History School*, 57, 1072-1103.

# 17 ve 18. YÜZYILLARDA OSMANLI TAŞRASINDA ADALET DÜZENİ: RUHA ÖRNEĞİ[1]

**Murat POLAT[2]**

**Öz**

Bugüne kadar 17 ve 18. yüzyıllarda Ruha sancağında hak arama mekanizmalarının işletilmesi ve bu mekanizmalarda görevi bulunan kişiler ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Ruha'da adalet sisteminde yer alan aktörler, bu aktörlerin tutum, davranış, rolleri ve olaylar karşısındaki pozisyonları ile ilgili ve Ruha sancağında ortaya çıkan mütegallibelerin adlî sistemi etkilemesi ile ilgili bir çalışmanın bulunmaması bir eksikliktir. Bu çalışmayla Ruha'da adalet mekanizması içerisinde askerî sınıf içerisinde yer alan kişilerin, aşiret reisleri ve ihtiyarlarının olaylar karşısındaki durumlarının ortaya çıkarılması hedeflenmiş ve böylelikle bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı envanterinde bulunan belgeler taranmış, yapılan inceleme sonucunda Ruha sancağında adalet sistemi ve bu sistem içerisinde yer alan kişilerin görev ve sorumluluklarını açıklayan belgelerin varlığı tespit edilmiştir. Çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı adalet düzeni**,** Osmanlı Devleti'nde kadı, Ruha'da adalet, Osmanlı Devleti'nde yargılama, kadı.

[1] Bu makale "XVII-XVIII. Yüzyılda Ruha'da Resmî ve Gayriresmi İktidar Alanı Oluşturmak: Ayanlık ve Mütegalibe Hareketleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir./ This article was produced from a doctoral thesis entitled "Establishing an Official and Informal Power Field in Ruha in the XVII-XVIII Centuries: Movements Ayanism and Tyranny".

[2] Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi, Osmaniye Necmettin Erbakan Anadolu Kız İmam Hatip Lisesi, osmaniyelimuratpolat@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8089-5876.

## The Order of Justice in the Ottoman Province in the 17th and 18th Centuries: The Example of Ruha

**Abstract**

So far, no study has been conducted on the operational mechanisms for claiming rights and the people employed for these mechanismsin the RuhaSanjak in the 17th and 18th centuries. There is a scarcity that there is no study on the actors in the justice system in Ruha, their attitudes, behaviours and roles, their positions in the face of events, and the effect of the criminals in the RuhaSanjak judicial system. This study aims to reveal the situation of the people in the military class within the justice mechanism in Ruha, tribal chiefs and elders, thus contributing to eliminating the scarcity in this area. Achieving this aim, the documents in the inventory of the State Archives Directorate of the Ottoman Archives Department were scanned, and as a result of the investigation, the existence of documents explaining the justice system and the duties and responsibilities of the people in this system was determined in RuhaSanjak. The historical literature review method was applied in the study.

**Keywords:** Ottoman justice system, judge in the Ottoman Empire, justice in Ruha, Judging in the Ottoman Empire, kadi.

## GİRİŞ

XVIII. yüzyılda merkezî hükümetin güç kaybetmesine bağlı olarak kadıların görevlerine yerel güçler müdahale etmeye başlamışlardır (Ortaylı, 2001, s. 71). Ayanlar çağı (McGovan, 2006, ss. 637-758) denilen 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyılda ayan ve mütegallibeler, kadı ve naipleri baskı altına almışlar ve yargının işleyişini etkilemişlerdir. Bu dönemde bazı kadı ve naipler, mütegallibe ve ayanlarla birlikte hareket ederek adaletsizliklerin yaşanmasına kalkmasına sebebiyet vermişlerdir.

Ayanlık ve mütegallibe hareketlerinin yoğunlaştığı 17 ve 18. yüzyıl Osmanlı taşrasında mütegallibenin adalet sistemindeki etkisini, gösteren birçok çalışma yapılmasına rağmen mütegallibenin Ruha adalet sistemindeki tesirlerini açıklayan bir çalışma bugüne kadar ortaya konmamıştır. Oysa bu dönemde Osmanlı Devleti'nde mütegallibenin adalet sistemine etkisini anlatan çalışmalarda kadılara karşı çarpıcı eleştiriler yapılmıştır. I. Ahmet'in 1609 yılında yayımladığı bir adalet namede kadıların nahiyeleri naiplere iltizama verdiği, kadı ve naiplerin birlikte hareket ederek reayadan bedavaya koyun, kuzu, tavuk, bal, arpa, yağ bal almaları yanlış bulunmuştur. Kadıların vefat eden kişinin izinsiz defnedilmesine tepki göstererek, metrukâtının kadılarca zorla taksim edilmek istenmesi gibi durumları yansıtan bazı çalışmalar, o dönemde yaşamış kadı ve

naiplerin davranış ve tutumlarını ortaya koyması açısından önemlidir (Uzunçarşılı, 1988, s. 250,251).

Araştırmada Ruha sancağıyla ilgili Divan-ı Hümayun defterleri arasında yer alan Mühimme defterleri (A. DVNS. MHM. d.), 24 ve 25 numaralı Cezayir-Rakka Ahkâm defterleri arasında bulunan Rakka Ahkâm defterleri (A. DVNS. AHK. CZRK. d.) ve şikâyet defterlerinden (A. DVNS. ŞKT. d.) yararlanılmıştır. Ruha'nın 17 ve 18. yüzyıla ait şer'iyye sicil defterleri bugüne kadar ortaya çıkarılamaması -8823 numaralı defter hariç- bu dönemlerle ilgili yapılan akademik çalışmaların bazı yönlerinin eksik kalmasına sebebiyet vermektedir. Çalışmada döneme ait elimizdeki tek defter olan Meşihat fonu içerisindeki Ruha şer'iyye sicil defterinden yararlanılmıştır (MŞH. ŞSC. d. 8823). Çalışmamızda; araştırma ve inceleme eserler, Osmanlı Devleti'nde kadı, adalet, taşrada adalet sisteminin bileşenlerini açıklamak için kullanılmış olup Ruha sancağı ile ilgili doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Yukarıda anlatıldığı şekli ile Ruha sancağında bir çalışmanın yapılmaması eksikliktir. Çalışmamız Ruha sancağı adalet sisteminde yer alan kişilerin kimler olduğunu ve döneme ait adlî aktörlerin olaylar karşısında nasıl pozisyon aldıklarını ve mütegallibenin adalet düzenini etkileyici davranışlarını ortaya koymayı amaç edinmiştir.

Ruha sancağında adalet dağıtan unsurları Ruha kadısı ve naipleri, valiler ve mütesellimleri, Ruha nakibü'l-eşraf kaymakamı, Ruha yeniçeri serdarı, Ruha kale dizdarı, Ruha'ya gönderilen mübaşirler, Ruha aşiret reisleri ve aşiret ihtiyarları şeklinde sıralamak mümkündür. Ruha'da adalet dağıtan bu unsurları bölümler halinde inceleyelim.

## 1. Ruha Kadısı ve Naipleri

Ruha kadısı, Osmanlı Devleti'nde görev yapmış diğer kadılar gibi nikâh, miras taksimi, yetim ve kayıp malların korunması, vasi ve vekil tayin ve azilleri, vasiyet ve vakfiye şartlarına uyulmasını denetlemesi, cürüm ve cinayet gibi şer'î ve hukuki tüm işlemleri sancakta görmekle görevli olan önemli ve en önde gelen şahsiyettir. Kadıların adli görevlerinden başka idari görevleri de bulunmaktadır. Ancak, konumuz XVII ve XVIII. yüzyılda Osmanlı Taşrasında Adalet Düzeni; Ruha Örneği olduğu için Ruha kadısının yürütme vazifelerine temas edilmeyecektir (Uzunçarşılı, 1988, s.108-109).

Ruha sancağında kadı, adalet sisteminin işleyişi açısından son derece önemlidir. Ruha'da haksızlığa uğrayanlar (BOA. MSH. SSC. d. 8823. 4), evlenenler (BOA. MSH. SSC. d. 8830. no 153. s. 77), boşananlar (BOA. MŞH.

ŞSC. d. 8822. no:666. s.590), kurduğu vakfı kaydetmeye çalışanlar, vefat edip malı taksim edilenler (BOA. MŞH. ŞSC. d. 8820. s.5), satış protokolü yapanlar (BOA. MSH. ŞSC. d.8823. 3) vb. işlerini halletmeye çalışanlar, kadıya giderek haklarını yerel ölçekte almaya çalışmışlardır. Hukuk alanı bu kadar geniş bir alanı etkilemesi nedeniyle hukuk malzemelerini oluşturan bir takım arşiv belgeleri, sosyal ve beşeri bilimler alanında çalışacak olanlara geniş malzemeler sunar.

Ruha'da aradığı adaleti bulamayıp sorununu çözemeyen mağdur ve mazlumlar Divan-ı Hümayun'a başvurmuşlardır. Divan, kendisine gelen şikâyetlere farklı kararlar vermiştir. Ruha'dan Divan'a yapılan başvurular şayet tımar, zeamet vb. ile ilgili bir konu ise başkentte tutulan Ruznamçe-i Hümayun defterleri titizlikle incelenmiştir. Mufassal ve icmal defterlerinde tutulan kayıtlarda tımara konu olan kişiler, köyler ayrıntılı incelenmiş ve uyuşmazlıklarda yapılan müracaatlar, Divan tarafından sonuçlandırılmıştır. Divan-ı Hümayun'da sonuçlandırılmış anlaşmazlıklardan Ruha'da yaşayan Rakka valisi ve Ruha kadısı haberdar etmek için bu mercilere de alınan kararlar gönderilmiştir (BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 75. 10. s. 16; BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 104. 230. varak no 228; BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 117. 378. s. 752; BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 119. 30. s.59). Şikâyet defterleri titizlikle incelendiğinde Ruha halkının hak arama yollarını bildikleri görülür. Halkın yaşadığını düşündüğü haksızlığı İstanbul'a şikâyet ile taşıması Ruha halkının haklarını aktif bir şekilde aradığını göstermesi bakımından değerlidir.

Osmanlı Devlet geleneğinde bir durumda, suçu işleyenleri yargılama yetkisi genel itibarı ile kadılardadır. Kadılar ise yargılamayı hızlandırmak amacı ile kendilerine naip denilen yardımcı vekiller atamışlardır. Osmanlı kanunlarına göre naipler yerli olmayan kişiler arasından atanması gerekiyordu. Yerli kişilerden naip atamak torpil, rüşvet, akraba ve soy sop kayırması, yerel düşmanlıkların körüklenmesi gibi istenmeyen durumlara sebebiyet vermiştir. Kadıların naip tayin etme kıstasları konusundaki en önemli belirleyici öge naiplerin hiç şüphesiz yerli kişilerden atanmamasıdır (İpşirli, 2006, s. 312, 313).

Ruha sancağında ara sıra yerli olan kişilerden naip ataması yapılmıştır. Yerli olan kişilerden atanan naipler, merkeze şikâyet edildiklerinde sancak kadılarına yerliden yapılan naiplerin görevlerinin iptali için emir gönderilmiştir. 12 Mart 1718 tarihli bir kararda Ruha kadısına yerliden naip atamaması emri verildiği tespit edilmiştir. Ruha halkı İstanbul'a yaptığı şikâyette, kadının her önüne geleni ya kâtip ya da naip olarak atadığını, bu atamalarda özenli davranmadığını bildirmiştir. Ruha ahalisi, yerliden atanan naiplerin, rüşvet aldıklarında mahkemeye gelen kişi haksız bile olsa rüşvet vereni haklı gördüklerini ve kararlarını bu yönde verdiklerini, haklı olan tarafın mağdur

olduğunu bildirmişlerdir. Ruha halkının bu şikâyeti Divan-ı Hümayun'da haklı bulunarak yerliden naip atamalarının iptal etmesini Ruha kadısına bildirmiştir (BOA, A.DVNS. ŞKT. d. 77. 6. s.10). Ruha halkı sancaklarına atanan kadıların yerli kişileri naip olarak ataması sonucunda bir takım zorluklar yaşamışlardır. Ruha ahalisi yerli kişilerin naip olarak atanmalarının yasal olmadığını bildikleri yukarıdaki belgeden anlaşılmaktadır.

Ruha kadısı ve naibi bir etki altında kalmadığında kararlarını adalete uygun verebilmiştir. Ancak bazı zamanlarda Ruha'da türeyen cebabire, mütegallibe, eşirra ve zalemeden olan kişiler kadı ve naipler üstünde baskı kurmuşlar ve adaletin tecellisine engel olmuşlardır (BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 114. 235. s. 447). 17 ve 18. Yüzyıl ayanlığın arttığı, mütegallibe hareketlerinin yoğunluk kazandığı yıllardır. Bu dönemde yukarıda referansı verilen beldede olduğu gibi zorbalar yargı üzerinde vesayet kurmuşlar ve Ruha adaletini güdümleri altına ara sıra almışlardır.

Ruha'da naip ve kadıların çeşitli endişeler ile bazı kişilerin etkisinde kalmaları konjonktürel olmuştur. Bu duruma birkaç örnek vermek meseleyi açıklığa kavuşturmak açısından önemlidir. Ruha'nın nüfuzlu kişileri El-Hac Mehmet isminde kişinin evini basmışlar, karısını, oğlunu ve amcasını öldürmüşler, kendisini de yaralamışlardır. El-Hac Mehmet'in malını yağma ettikleri gibi Mehmet'i bir mahkeme kararı olmadan hapse atmışlardır. Mehmet bu kişilerin elinden kurtulmuş ve İstanbul'a giderek bu kişileri şikâyet etmiştir. Mehmet'in şikâyeti üzerine 19 Ağustos 1791 tarihinde Rakka valisine bu kişilerin yargılanması için bir hüküm gönderilse de bu kişiler, Ruha naibi ile birlikte hareket ettiklerinden dolayı, suçlular mahkeme önüne çıkarılamamıştır. El-Hac Mehmet, Rakka valisine gönderilen hükmün uygulanmaması üzerine, zor durumda olduğunu ve söz konusu kişilerin kendisini sıkıştırmaya devam ettiklerini bildirmiş ve bir dilekçe ile İstanbul'a yeniden başvurmuştur. Bu başvuru üzerine 8 Temmuz 1793 tarihinde Ruha'ya ikinci bir hüküm daha gönderilmiştir. Birinci hükümden yaklaşık 2 yıl sonra gönderilen hükümde birinci hükmün Ruha'ya gönderilip gönderilmediğinin tespiti için ahkâm kayıtlarına bakıldığını ve 19 Ağustos 1791 tarihinde bir hükmün gönderildiğini Rakka valiliğine bildirilmiştir. El-Hac Mehmet'in sorununun çözülmesi ve adaletin tecelli etmesi için ilk gönderilen hükme ve Mehmet'in elindeki fetvaya göre hareket edilmesi istenmiştir. Ayrıca hükümde suçlulara yardımcı olunmaması, davanın hak ve adalet ile şer'-i kadime uygun görülmesi uyarısı yapılmıştır (BOA, A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 32). Ruha naibi, Ruhalı Haseki Hacı Mustafa, Topuzoğlu Mustafa Ağa, Baki Alemdar'ın nüfuzuna boyun eğmiştir. Ruha naibinin yetki ve sorumluluğunda olan bazı iş ve işlemleri bu kişiler zorbalar yapmıştır. Ayanlık ve mütegallibe döneminin yaşandığı bu

dönemde Sultan adına adalet dağıtan kişilerin ellerindeki yargı erkini, zorba kişilere bırakmak zorunda kalmaları Ruha'da kadı ve adalet figürünün ne kadar yaralandığını göstermesi açısından önemli bir örnektir.

Ruha'da türeyen mütegallibe, reayaya gözdağı verdiği gibi Ruha kadısına da gözdağı vermiştir. Ruha'ya yeni kadı geldiğinde mütegallibeden olanlar kadı ile münasebet kurmuşlardır. Kadı ile kurulan yakın ve samimi ilişkiye güvenen mütegallibe kesimi halka zulmedebilmiştir (BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 114. 234. s. 447). Ruha'da yargıçların mütegallibe ile iş tutmaları suçun, zulmün artmasını, mağdurların çoğalmasına yol açmıştır.

Ruha'da Beydili Türkmen Aşireti'ne mensup İsmail, Bekir ve Cuma ise kadı ve naiplerle yakın ilişki kurmak istemişlerdir. Bu kişiler kadı ve naiplerle kurdukları yakın ilişki ile halka zulmetmişlerdir. Nihayet Sultan I. Mahmut, Rakka valisi ve Ruha kadısına gönderdiği emirnamede mütegallibenin sürekli kadı, naip, mütesellim, voyvoda, subaşı ve ehli örfle işleri olmadığı takdirde görüştürülmemesini istemiştir. Zira mütegallibe nüfuzlu devlet görevlileri ile görüştüğünde reayaya zulmetmiştir ki I. Mahmut gönderdiği emirnamede reayaya zulmedilmesine kesinlikle rızası olmadığını ifade ederek Ruha kadısı ve Rakka valisini uyarmıştır (BOA, C.DH.181.9017.1.1). Merkezden gönderilen adaletnameler, kadıların hak ve adalet üzerine olmaları yönünde emirler doludur. Merkez, yargı alanında memur olanların suçlularla oturup kalkmasının sakıncalarına dikkat çekerek kadı ve naiplerin mütegallibe ile ilişki kurmalarının adaleti yaralayacağına dikkat çekmiştir.

Ruha'da mütegallibenin etkisinde kalan bir kadı, kendilerinden çekindiği İsmail ve Halil ismindeki kişilere Ali'nin hakkı olduğu mirastan pay alabilsinler diye hüccet vermiştir. Ali, haksızlığa uğradığı için fetva almış ve İstanbul'a giderek şikâyetçi olmuştur. Ali'nin H. 1195 yılında uğradığı haksızlığın yaklaşık 12 yıl sonra çözüme kavuşturulması Ruha'da adaletin bazı dönemlerde yavaş ya da yanlış işlediğini göstermesi açısından önemlidir (BOA, A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.26). Kadının bir daha hakkında karar verirken bakacağı yer kanunlar olması gerekirken kadıların çekindikleri kişilerin lehlerinde karar vermeleri bu dönemde adaletin yaralanmasına sebebiyet vermiştir.

Ruha'da adaletin bazı dönemlerde ne kadar kötü ve çaresiz duruma düştüğünü görmek için Ruha Ayanı Firuz Bey zamanına bakmak yeterlidir. Firuz Bey, kendi kâtibine ilam yazdırmış ve Ruha kadısına *"Efendi mührü ver"* diyerek kendi yazdığı ilamı Ruha kadısının mührü ile mühürlemiştir. Zavallı Ruha kadısı "*bu ne ilamıdır*" diye sormaya dahi cesaret edememiştir (BOA. HAT. 14. 530.1). Dönemin taşra elitlerinin Osmanlı Devleti'nin birçok kentinde etkin olmaya

başladıkları göz önünde bulundurulduğunda Firuz Bey gibi güçlü bir kişiliğe karşı Ruha kadısının direnebilmesi akıllıca bir iş olmasa gerektir.

Birçok arşiv belgesinde suç ortaya çıktığında, suçu işleyen kişiye göre mahkeme yapılacak yerin değiştiği olmuştur. Bu durum suçlunun nahiyede, kazada, sancaktaki nüfuzu, kudreti ile ilgilidir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 15. 79. hüküm 653. s. 157; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 18. 44. hüküm no 425. s.89; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 55. 211. s.419; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 55. 256. s. 508; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 61. 117. s. 234). Mahkeme yapılacak yerin değiştirilmesi bize nüfuzlu kişilerin kadıyı etkileri altına almalarını engelleyerek, kadının adilâne bir yargılama yapmasını sağlamaya yönelik bir tedbir olarak uygulanmıştır. Bu durum Osmanlı Hukuk uygulamaları ve tarihi açısından son derece önemlidir.

İstanbul'a yapılan şikâyetler şayet Rakka valisi ile doğrudan ilgili ise merkezden iletilen hüküm Ruha kadısına gönderilmiştir. Rakka beylerbeyi ile ilgili bir iddiada, Divan'dan gönderilen hükümde Rakka beylerbeyinin muhatap alınmaması valinin mahkemeyi ve yargılamayı tesiri altına almasını engellemeye yöneliktir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 23. 15. hüküm no 127. s. 30; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 41. 246. hüküm no 2151. s. 487; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 69. 50. s. 98). Osmanlı yargısı bir suça iştirak etmiş ya da suç ile ilişkisi bulunan askerî sınıftan kişileri, işledikleri suçla ilgili davalardan uzak tutmuşlardır.

Kadı, merkezden gönderilen bir hüküm ile vali ile ilgili suç şüphesi olan durumlarda, valiyi yargılayabilmiştir. Meseleye bürokratik yazışmaları açısından bakıldığında, merkezden, şikâyetler üzerine gönderilen hükümlerde önce vali ya da beylerbeylik makamı muhatap alınmış sonrasında kadı muhatap olarak görülmüştür (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 69. 96. 189). Bu durum her iki kurumun birbirinden bağımsız ve farklı görülse de protokol ve yazışma kuralı ölçeğinde beylerbeyinin kadıdan önde geldiğini düşündürmüştür. Eyalette vali yerine mütesellim olduğu zamanlarda ise kadıya hitap, mütesellimden önde gelmiştir. Bu durumda Ruha kadısının protokolde Rakka mütesellimin önünde yer aldığını göstermiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 75. 203. s. 402; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 75. 219. s. 434). Ruha kadısı, vali eyalette olmadığında protokol açısından mütesellimden önde görülmüştür.

Merkezden Ruha'ya hüküm gönderildiğinde vali ve kadıya hitap edildiği gibi hükmün içerisinde de vali ve kadıya "*Sen ki vezir-i müşârun ileyhsin*", kadıya hitaben ise "*Mevlana-yı mûmâ ileyhsin*" denilerek her ikisinin meseleyi çözmesi istenmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 86. 197. s. 391). Ruha kadısının İstanbul'a mektup gönderip, karşılaştığı olayı İstanbul'a anlatması üzerine, merkezden gönderilen hükümlerde kadıya metnin başında *"sen ki mevlana-yı muma ileyhsin"*

şeklinde bir hitapta bulunulmuştur. Bu ifade ile mektubu Ruha kadısının İstanbul'a yazdığı ve hükmün mektuba istinaden gönderildiği anlatılmak istenmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 87. 17. s. 30; BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 102. 57. 109). Hükmün başında kadıya hitap edildiği gibi sonunda da kadıya hitap edilerek Divan-ı Hümayun'a yapılan şikâyetin Ruha Mahkemesi'nde kanunlara uygun bir şekilde çözülmesi istenilmiştir (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 82).

## 2.Valiler ve Mütesellimler

Osmanlı Devleti'nde gerek mühimme defterlerinde olsun, gerek şikâyet defterlerinde, gerekse ahkâm defterlerinde olsun, merkeze yapılan şikâyetlere verilen cevaplarda, önce valinin ismi ya da valinin makamı zikredilmiş sonrasında kadıya hitap edilerek *"hüküm ki"* ifadesi yazılmıştır. Bu durumda merkezden gönderilen adlî hükümlere göre, kadılar kadar valilerin de sorumlu olduğu görülmektedir (BOA. DVNS. ŞKT. d. 156. 30. hüküm no: 200). Valilerin merkezden gönderilen hükümlerde sorumluluğu ne kadardır? Valiler hükümlerin yalnızca infaz ve icra kısmından mı sorumludurlar? Yoksa valiler merkezden gelen hükümlerde kadılar ile birlikte temyizen sürece dâhil mi olmuşlardır? Bu sorulara verilecek cevaplar olaya ve duruma göre farklılık göstermiştir. Bir mesele hakkında vali merkeze mektup yazmış ise gönderilen hükümde ya doğrudan valiye hitap edilmiştir ya da hükmün içerisinde, olay anlatıldıktan sonra *"sen ki vezir-i müşarun ileyhsin"* ya da *"sen ki mirmirân-ı mûma ileyhsin"* ifadesi ile vali tek sorumlu görülmüş ya da kadı ile birlikte olay üzerinde tasarruf etmesi gerektiği ifade edilmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d.115. 160. 313). Yukarıdaki belgelerden de anlaşılacağı üzere merkezden gönderilen yazılarda sorumluluk, yazının başında hitap edilen kişilerle sınırlıdır. Bu sorumluluk eşit olabildiği gibi ara sıra sorunu çözmesi gereken kişi olarak vali, ara sıra da sorunu çözmesi gereken kişi kadı olarak işaret edilmiştir.

Sancakta ya da kazada kadı, askerî-idarî makamlardan, subaşı, sancak beyi, beylerbeylerinden müstakildir. Bu kişiler sadece mahkeme kararını infaz etmekle vazifelidir (İnalcık, 1979, s.149; Singer, 1996, s.27). Ancak aşağıdaki bazı belgelerde de görüleceği üzere, kadı, bazı davaları beylerbeyinin huzurunda görmüş ve beylerbeyinin huzurunda görülen davalarda eyalet valisi de söz sahibi olmuştur.

Eyaletlerde askeri muamelata ilişkin davalar, cinayet ve kısas ile ilgili ağır ceza gerektiren davalar eyalet valisine arz edilirdi. Kadının verdiği karar incelenir, sonra infaz olunmak üzere tasdik olunurdu. Vali divanında, kadının

verdiği karar kabul edilip tasdik edilmez ise evrak kazaskere gönderilmiştir. Kazasker de kendi değerlendirmesini yazıp evrakı divana göndermiş ve divanda karar tasdik edilmiş ya da bozulmuştur (Uzunçarşılı, 1988, s. 110).

Ruha'da vali huzurunda görülen davalar, Divan-ı Rakka ismi verilen eyalet divanında görülürdü. Bazı belgelerde Divan-ı Rakka ibaresi geçmediği halde dava vali huzurunda görülmüştür. Vali huzurunda görülen mahkemeye Divan-ı Rakka adı verilir (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.80; BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 105). Belgelerdeki verilerden Divân-ı Rakka'nın bir nevi istinaf mahkemesi işlevi gördüğü anlaşılmaktadır.

Hakkını alabilmek için Ruha Mahkemesi'nde aradığını bulamayan kişiler, hukuk mücadelesine girişerek bir üst mahkeme özelliğinde olan Divan-ı Hümayun'a başvurmuşlardır. Divan-ı Hümayun, kendisine gelen davaların çözümünü davanın türüne göre ya kendisi karar vererek çözmüştür ki bu tür davalar yukarıda belirtildiği gibi tımar ve zeamet ile ilgili davalardır. Yerel mahkemenin kararına kanaat etmeyip Divan-ı Hümayun'a taşınan davalarda Divan, davaları Ruha kadısına tekrar havale ederek çözdürmüş ya da cinayet gibi davaları Rakka Beylerbeyi'nin huzurunda bir divan kurdurarak çözülmesini sağlamıştır (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 127. 286: 569). Ruha'dan Divan'a taşınan davalar farklı şekillerde çözümlenebilmiştir. Burada davanın çözülüş şeklinden çok adaletin tesis edilmesi önemlidir.

Yukarıda anlatıldığı gibi aslında Rakka Valiliği de bir nevi istinaf mahkemesi özelliği taşıyordu. Yerel mahkemede verilen kararlara yapılan itirazlar, genel itibarıyla Divan-ı Hümayun'a yapılırdı. Divan, davanın durumuna göre, davayı eyalet valisinin huzuruna gördürmeye hükmedebilirdi. Siverek Voyvodası Mehmet, Siverek'e gelen bir valiye 2.500 kuruş harcamış ve harcadığı meblağdan daha fazlasını zorla Siverek reayasından toplamıştır. Siverek ahalisinden ve sadat-ı kiramdan olan insanlar bu durumu Divan'a şikâyet etmişlerdir. Şikâyet üzerine Divan-ı Hümayun, davanın Rakka valisinin katılımıyla eyalet divanında görüşülmesini H. 26 Ekim 1754 tarihinde karara bağlamıştır (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 53). Divan, taşradan kendisine gelen davaların valinin katılımıyla yapılmasını istediğinde, bu tür davalar eyalet divanında görülmüştür.

Divan'ın Rakka valisinin huzurunda görmesini istediği bir dava da Es-Seyyit Osman'ın davasıdır. Türkmen taifesinden olan Halil oğlu Ahmet, kardeşi Abdurrahman ve iş tuttukları Cihanbeyli Aşireti'nden Coneroğlu Murtaza ve Satır Uşağı, Seyyit Osman'ın hanesini basmıştır. Bu baskın ile Es-Seyyit Osman'ın parası alınmış, zalimler ırza tasallut etmiş ve Es-Seyyit Yusuf'u öldürmüşlerdir. Bu durum Gerger ve Samsad naiplerince Divan'a bildirilmiştir. Olayın başkentte

öğrenilmesi üzerine gönderilen hükümde suçluların Divan-ı Rakka'ya getirilmesi ve vali önünde yargılamanın yapılması, haklılara haklarının verilmesi ve mahkeme sonucunun İstanbul'a bildirilmesi istenmiştir. Bu hüküm eyalette gerektiğinde bir divan kurulduğunu göstermiştir. Hükümde Divan-ı Rakka tanımlaması ile Ruha'da kurulan divanın ismi de belirtilmiştir (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.105). Bu belge aslında valilerin sınırlı da olsa hüküm verme, yargılamada bulunma gibi görevleri olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Rumkale naibi, Araban nahiyesinde Bahadırlı Boy Beyi Kör Süleyman, kardeşleri Kara Mehmet, Mustafa, Kör Ali ve hevalarına tâbi 20-30 kişiyle Rumkale ahalisini baskı altında tuttuğunu, ahalinin emval, eşyasını aldığını, değirmen ve evlerini yaktığını birçok insanı öldürdüğünü, ırza tasallut ettiğini ve Araban nahiyesi mukataası voyvodası olan Halil'in mukataasını zapt ettiğini ve mahsulüne el koyduğunu bildirmiştir. Rumkale naibi, Bahadırlı Boy Beyi Kör Süleyman'a karşı gelmenin mümkün olmadığını, önceden gönderilen iki kıt'a emr-i âlînin uygulanamadığını, günbegün şikâyetlerin arttığını, ahalinin vatanını terk etmeye başladığını mektup ile İstanbul'a bildirmiştir. Ayrıca Rum Kale naibi, Bahadırlı Boy Beyi Kör Süleyman ve şürekâsının aileleri ile Rakka'ya sürgün edildiğini ancak Rakka valisinin sürgün cezasını uygulamadığını mektubunda İstanbul'a dile getirmiştir. Naibin mektubu üzerine H. 9 Ramazan 1174/M. 14 Nisan 1761 tarihinde Rakka valisi ve Ruha kadısına gönderilen hükümde bu kişilerin Divan-ı Rakka'da yargılanmaları, ahalinin sabit olan hukukunun iade edilmesi ve bu kişilerin ıslah olup, suçlarından pişman olana kadar Rakka Kalesi'nde kalebent olmaları istenmiştir (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 80). Belge, Rumkale naibinin Divan'a doğrudan yazı yazabildiğini göstermesi açısından önemlidir. Rumkale naibinin emr-i alinin uygulanamadığını bildirmesi ve naibin bildirisi üzerine hükmün Divan'dan Ruha kadısı ve Rakka valisine gönderilmesi bu dönemde devletin taşrada düştüğü durumu göstermesi açısından önemlidir. Taşraya gönderilen emr-i âlilerin ara sıra uygulanmadığı / uygulanamadığı açıktır.

Ahaliye zulmeden Diyarbakır sancağında Siverek kazasına tâbi Bucak Nahiyesi'nde sakin Hasan oğlu İbrahim ve Çakaras Mustafa'nın cezalarının verilmesi ve bu kişilerin Rakka'ya iskânları için kararın Rakka Valisine bırakılması yine Ruha'da yaşayan Rakka valisinin kazaî etkinliklerine bir örnektir (BOA. AE. SAMD. III. 8. 658. 2). Yukarıdaki belgeden Rakka valisinin de yargısal görevleri olduğu anlaşılmaktadır.

### 3. Ruha Nakibu'l-Eşraf Kaymakamı

Bilindiği gibi evlad-ı resul olanlara seyyit ve/veya şerif denmiştir. Osmanlı Devleti'nde seyyit olanlara büyük saygı gösterilmiş ve seyyitlere bazı imtiyazlar verilmiştir. Seyyitlerin çeşitli vergilerden muaf olmaları bu imtiyazların başında gelmektedir (Koca Nişancı Celâlzade: 17; *Kanun-name* (Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 34 Hk 494/1, jpeg no:40).

Nakibü'l-eşraf kaymakamlarının suç işleyen seyyitlerin cezalarını vermesi konusuna geçmeden önce Ruha'da yaşayan seyyit sayıları konusunu açıklamaya çalışmakta fayda vardır. Çünkü bir sancakta nakibü'l-eşraf kaymakamlığının ihdas edilmesi kentteki seyyitlerin sayıları ile ilgilidir. Bu nedenle seyyit sayıları üzerinde kısa bir değerlendirme yapmakta fayda vardır.

Ruha'nın, Osmanlı Devleti topraklarına katılması Bıyıklı Mehmet Paşa'nın kumandasında 1517 yılında bölgede yapılan bir dizi savaştan sonra olmuştur (Göyünç, 2011, s. 26). Bölgenin Osmanlı egemenliğine girmesi ile Diyarbakır bir eyalet haline getirilmiş ve Ruha bir sancak olarak Diyarbakır eyaletine bağlanmıştır. Ruha, XVI. yüzyılın son çeyreğinde Rakka eyaletine bağlanmıştır (Turan, 1993, s.23-25). Ruha'nın önce Diyarbakır sonrasında Rakka eyaletine bir sancak olarak bağlanması ile Osmanlı Devlet düzeni Ruha'da tesis edilmiştir.

Ruha'nın Osmanlı Devleti'ne ilhakından sonra 1526 yılında yapılan tahrir defterinde nakibü'l-eşrâf kaymakamına rastlanılmamıştır. 1526 yılında yapılan tahrirde Ruha sancağında bulunan seyyitlerin sayısı 3'tür (BOA. TD. d. 998. 109. s. 226; Turan, 1993, s. 43). H. 975/M. 1568 tarihli Ruha İcmali'nde seyyitlerin varlığına hiç rastlanılmamıştır (BOA. TK. GM. d. 330.). Tahrir defterine kaydedilen seyyit sayılarının azlığı göz önüne alındığında bu tarihlerde nakibüleşraf kaymakamlığının Ruha'da olması akla yakın bir seçenek gibi durmamaktadır.

16. yüzyılda yapılan tahrirlere seyitlerin sayısı tam yansıtılmış mıdır? 17 ve 18. yüzyıllarda şikâyet ve ahkâm defterlerine bakıldığında Ruha'da seyyit sayısında dikkat çekici bir artışın olduğu fark edilir. 16. yüzyılda Ruha'da ne kadar seyyit yaşadığını tespit edemedik. Ancak şikâyet ve ahkâm defterlerine yansıyan seyyitlerle ilgili olaylar değerlendirildiğinde 17 ve 18. yüzyıllarda seyitlerin sayısının 16. yüzyıldaki tahrir defterlerinde görüldüğü gibi az sayıda olmadığı fark edilir. Şikâyet ve ahkâm defterlerine yansıyan Ruhalı seyyitlerle ilgili olayların açıklanması bu çalışmanın sınırlarını aşacak, hacmini kabartacaktır. Ruha'da bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla arşiv belgelerine yansıyan ve olayların içerisinde olan seyyit sayılarını vermek nakibüleşraf kaymakamının Ruha'da neden var olduğunu göstermek açısından uygun

olacaktır. Ruha'da tespit edilebildiği kadarıyla bir olayın içerisinde olan seyyit sayısı 181'dir.[3]

Ek 1 listede bulunan seyyitler 17 ve 18. yüzyılda yaşamış olan seyyitlerdir. Ruha sancağında 16. yüzyılda tahrir defterlerine az sayıda seyyit kaydolmuşken 17 ve 18. yüzyılda seyitlerin sayılarının zamanla artmış olması nakibü'l-eşraflık müessesesinin oluşum sürecini getirmiştir. Nakibü'l-eşrafların sancakta temsilcileri nakibü'l-eşraf kaymakamlarıdır (Kılıç, 2005, s. 86). Sancakta seyyitler suç işlediğinde seyitlerin cezası, nakibu'l-eşraf kaymakamı tarafından verilmiştir. Tüm şikâyet defterleri ve 24, 25 numaralı Cezayir ve Rakka Ahkâm defterinin tamamının taranmasına rağmen Ruha sancağında suç işleyen seyitlerin cezalarının nakibü'l-eşraf kaymakamları tarafından verildiği gösteren sadece bir belge tespit edilebilmiştir. Tespit edilen belgenin detayı aşağıdaki paragrafta verilmiştir.

Ruha'da suç işleyen bir seyyite işlediği suç bahane ederek para devşirmeye çalışan ehli örf taifesi, seyyiti sıkıştırmış ve seyyitin üstünde baskı kurmaya çalışmıştır. Ehli örf taifesi seyyitin suç işlediğini iddia ederek tecrim cezası almak istemiştir. Ruha'da yaşayan diğer seyyitler İstanbul'a bir dilekçe yazmışlardır. Seyyitler, suç işleyen seyyite kanun-ı kadim üzere zabitleri olan nakibü'l-eşraf kaymakamının ceza vermesini istemişlerdir. Bu nedenle, Ruha'da Silm Köyü'nde yaşayan sadat-ı kiramdan Hasan, Seyyit Yusuf, Seyyit Mehmet, Seyyit Kalender ve isimleri şikâyet defterine yazılmamış bazı diğer seyyitler, suç işleyen seyitlerin cezasını nakibu'l-eşraf kaymakamının verdiğini belirterek Ruha'da ehli örf taifesini şikâyet etmişlerdir. 12 Ocak 1718 tarihli hüküm ile sancakta kadının yargılamasına karşılık nakibü'l-eşraf kethüdasının da seyitleri yargıladığı ve onlara ceza verdiği anlaşılmıştır (BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 72. 224. s. 452).

### 4. Ruha Yeniçeri Serdarı ve Kale Dizdarı

Rakka valisi ve Ruha kadısına gönderilen bir belgeden Osmanlı Devleti taşrasında, Osmanlı adalet düzeninde yeniçeri serdarının da rol aldığını görmekteyiz. Belgenin ifadesi ile yeniçeriler, dine hizmet etmiş, devlete sadakat

[3] İsimleri çeşitli belgelerde zikredilen seyyitlerin listesi ve hangi belgede geçtiğini incelemek için Ek 1'i inceleyiniz. Bu listede adları farklı belgelerde geçen kişiler bulunmaktadır. Bu durumda listede 176 kişi olarak görülen seyyit sayıları biraz daha aşağıda olması gerekir. Çünkü söz konusu listede Mehmet ismi 16, Ali ismi 11, Mustafa ismi 13, Hüseyin ismi 10 kez geçmektedir. Bu durumda bazı seyyitler farklı olayların içerisinde yer almış olması ve bu sebeple farklı kayıtlarda da isminin geçmesi olasıdır. Bu liste 16 ve 17. yüzyılda seyyit sayısısının fazla olduğunu, fazla sayıda seyyit bulunmasının Ruha sancağında nakibüleşraf kaymakamını gerekli kıldığını açıklamak amacıyla oluşturulmuştur. Söz konusu listede Ruha sancağında nakibüleşraf kaymakamlığı yapmış iki seyyitin ismi de yer alamaktadır. Liste, farklı disiplinlerde araştırma yapacak araştırmacılar tarafından da farklı amaçlarla kullanılabilir.

ile bağlı kalmış, tüm güçleri ile çalışmış, gaza ve cihatlara katılmış, birçok sağlam kale ve yüksek kalelerin alınmasında gayret sarf etmiş ve padişahın rızasını kazanmışlardır. Görevlerinin önemi nedeniyle bu askerlerin yargılanması ve cezalarının infazının farklı olması gerekir. Suç işlediklerinde, yakalanmaları, hapsedilmeleri ve tedipleri gerektiği zaman bu işlemler serdarları aracılığı ile olmuştur. Yeniçerilerin düzenleri bozulmaya başlayınca yakalanmalarına, tediplerine, hapsedilmelerine valiler, mütesellimler, voyvodalar ve ehli örf taifesi karışmaya başlamıştır. Mütegallibeden bazı kişiler yeniçerileri cezalandırmak amacıyla onları zincire vurdurmuşlar ve hapsettirmişlerdir. Kanuna göre yeniçerilerin cezalandırılmaları serdarları aracılığı ile olması gerekirken, valiler, mütesellimler, voyvodalar bu askerleri cezalandırabilmiştir. 22 Eylül 1711 tarihinde Birecik kadısı ve Ruha kadısına gönderilen hükümde yeniçerilerin cezalandırılmalarının, yakalanmalarının, hapse atılmalarının kanuna uygun bir şekilde serdarları eli ile yapılması istenmiştir (BOA, A. DVNS. MHM. d. 119.19). Belge yeniçerilerin taşrada önemini anlatmakta, yeniçerilere her önüne gelen kişinin ceza vermeye çalışmasının yanlış olduğunu ifade etmiştir. Taşrada suç işleyen yeniçeriye, serdarlarının ceza vermesinin bu zümrenin itibarı ve mesleğin istisnaî özelliklere sahip olduğunu göstermiştir.

Ruha'da taşkınlık yapan yeniçerileri bizzat Ruha Yeniçeri Zabiti Abbas şikâyet etmiştir. Abbas'ın şikâyetleri sonucunda, yeniçeriler Ruha Mahkemesi'nde yargılanmışlardır. Bu olay bize yeniçeri serdarının, yeniçeriler üzerinde otoritesinin olmadığını ya da yeniçeri serdarının yeniçerilere ceza vermekte yetki ve salahiyetinin sınırlı olduğunu düşündürmüştür (BOA, A. DVNS. MHM. d. 74.400). Ruha yeniçeri serdarının yeniçerilere ceza verilebilmesi elbette Ruha kadısının yeniçeri neferi aleyhinde vereceği karar neticesinde gerçekleşmiş bir olgudur. Yukarıdaki belgeden de anlaşıldığı gibi yeniçeri serdarlarının kısmi bir infaz ve yargılama yetkisi olduğu açıktır. Ancak yeniçeri serdarlarının kısmi yargılama yetkileri adlî bir süreç olan yeniçerilerin yakalanması, hapse atılması ve cezalarının verilmesi ile ilgilidir.

Yeniçeri serdarından sonra kale dizdarlarını incelediğimizde kale dizdarlarının durumunun yeniçeri serdarından biraz daha farklı olduğu görülür. Bu farklılığın sebebi her iki zümre de askerî sınıftan olmalarına rağmen yeniçerilerin suç işlemesi halinde, yeniçerilerin suçunu yeniçeri serdarının vermesi uygulaması, kale dizdarlarında yoktur.

Kale dizdarları mahkûma verilen cezayı uygulayarak infaz uygulamasının adlî bir parçası olmuşlardır. Hükmün icrası infaz ile olur. Bu noktadan bakıldığında Osmanlı Devleti'nde kale dizdarları sadece kalenin ve şehrin muhafızları değil aynı zamanda hüküm icra eden kişilerdir. Kendisine ceza

verilen kişilerin hapse konulma işlemleri kale dizdarları marifeti ile yapılmıştır. Kale dizdarlarının birçok görevi olmasına rağmen makalemizin konusu ile ilgili görevleri hiç şüphesiz hüküm giymiş kişilerin cezalarının infaz edilmesine nezaret etmektir. Kale dizdarlarının elinde böyle bir yetki olmasına rağmen bazı durumlarda kendinden üst görevde olanların tasarrufuna uygun olarak kadı bir hüküm vermeden de kale dizdarları kişileri hapse atabilmiştir (BOA, A. DVNS. MHM. d. 115.88). Bazı dönemlerde kale dizdarları yetkilerini kötüye kullanmıştır. Aleyhinde bir hüküm olmamasına rağmen 17 ve 18. Yüzyılda kale dizdarının keyfî uygulamalarıyla hükümsüz olarak yatan kişiler olmuştur.

Ruha'da kudretli bir vali ya da etrafa korku salmış bir mütegallibe de ara sıra suç ve günahı olmayan kişileri kalebent yapabilmiştir. Ruha Valisi Yusuf Paşa, Ruha Müftüsü Yekdide Abdullah'ı hapse attırmış, Ruha kale dizdarı ise bu işe ses çıkartmamıştır. Yekdide Abdullah'ın hapisten çıkartılması ve serbest bırakılması için 16 Temmuz 1710 tarihinde gönderilen hüküm Ruha kadısının yanında kale dizdarına da gönderilmiştir. Bu durum bir infaz uygulayıcısı olan Ruha kalesi dizdarının yargı ile olan ilişkisini göstermesi bakımından önemlidir (BOA, A. DVNS. MHM. d. 17.12). Valinin aleyhinde mahkemede verilmiş bir hüküm olmayan kişileri kalebent yapması ve bu duruma kale dizdarının itiraz etmemesi kale dizdarının sadece kadı değil, valinin de verdiği talimatları yerine getirdiğini göstermesi açısından not edilmeye değer bir bilgidir.

Kale dizdarı hapse giren kişiden ve hüküm giymiş kişinin cezasını çekmesinden sorumlu idi. Ruha Yeniçeri Serdarı Maruf, serdarlıktan azledildiğinde Ruha kadısı, mazul serdarın Mardin Kalesi'ne gönderilmesini istemiştir. Mühimme defterinde yer alan bu hükümde, Ruha Yeniçeri Serdarı Maruf, Mardin Kalesi dizdarına teslim edildikten sonra kale dizdarının da Yeniçeri serdarının teslim alındığı ve hapse konulduğunu İstanbul'a bildirmesi istenmiştir (BOA, A. DVNS. MHM. d. 115.88). Bu durum kale dizdarının hükümlünün cezasının infazındaki rolünü göstermesi açısından önemlidir. Burada Ruha kadısının serdarlıktan azledilen kişiyi Mardin Kalesi'nde kalebentliğe mahkûm etmesi kadının yetkileri noktasında önemli bir bitkidir.

Aleyhinde ferman sadır olmayan kişilerin de Ruha'da kalebent olarak hapsedildikleri olmuştur. Söz konusu olay eşkıya zümresinden Ruha sakinlerinden sakinlerinden Baki Alemdar, Haseki Hacı Musa Ağa ve Topuz oğlu Mustafa Ağa'nın Ruha Naibi Sait Efendi oğlu Mehmet Efendi ile ittifak içerisinde olmasıyla gerçekleşmiştir. Ruha sakinlerinden El-Hac Mehmet, vergilerini vermesine ve kanun dışı bir durumu olmamasına rağmen yukarda isimleri zikredilen kişiler El-Hac Mehmet'in evini basarak oğlunu ve amcasının hanımını öldürmüşler, kendisini yaralayarak, 10 keselik mal ve eşyasını yağmalamışlar,

der zincir ederek hakkında ferman çıkmadan hapse atmışlardır. Mehmet hapisten firar ederek İstanbul'a gelmiş ve kendisine yapılanları anlatarak davacı olmuştur. Bu durum karşısında H.29 Zi'l-Ka'de 1207/M. tarihinde Rakka beylerbeyine hüküm gönderilerek El-Hac Mehmet'in davasının kanuna uygun görülmesi istenmiştir (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.32). Eşkıya ile iş tutan Ruha kadısının günümüz tabiriyle ifade etmek gerekirse -anakronizme kaçmadan- çeteleştiği açıktır.

El-Hac Mehmet'in yaşadıkları analiz edildiğinde Ruha naibinin kanuna göre hareket etmeyen insanlarla iş tutması kadının yaptığı iş göz önüne alındığında uygun bir durum değildir. El-Hac Mehmet'in emri âli olmadan, keyfi bir şekilde kalebent ve der zincir yapılması suçsuz bir insanın hapsedilmesi de doğru bir uygulama değildir. Kale dizdarından habersiz bir kişinin Ruha Kalesi'nde hapsedilmesi mümkün görünmediğine göre kale dizdarı da Ruha naibinin karışmış olduğu yolsuzluğa bulaştığı doküman analiz edildiğinde ortaya çıkan bir bilgidir. Kale dizdarları cezaların infazından sorumlu bir kişi iken suçsuz bir kişinin hapsedilmesine nasıl razı olduğu açık değildir.

Döğerli Aşireti'ne mensup Ateş Ali, Veziri-i azam İbrahim Paşa'nın Cündi başı Sait'in yolunu Değirmenboğazı'nda keserek bu kişilerin mallarını gasbetmiştir. Ateş Ali, Sait'in 350 kuruşunu, Küçük Ali'nin 750 kuruşunu almış ve geri vermemiştir. Ateş Ali yakalanarak Rakka'da kalebent olmuştur. Sait mübaşir olarak Rakka'ya gelmiş ve malını Ateş Ali'den tahsil etmesine rağmen Ateş Ali hapishaneden çıkarılmamıştır. Bu durum karşısında H. 29 Safer 1175 tarihinde Rakka valisi ve Ruha kadısına bir hüküm gönderilerek Ateş Ali'nin durumunun incelenmesi istenmiştir (BOA. A. DVNS. CZRK. d. 24.84). Ruha civarında yaşayan olayda Divan'ın mübaşir olarak tayin ettiği kişilerden birinin davanın doğrudan tarafı olan bir kişi olması ve bu kişinin davalı tarafa karşı art niyeti belgeden ortaya çıkan bir sonuçtur.

Ateş Ali'nin yapmış olduğu kanunsuzluğun faturası kendisine Rakka'da kalebent olarak dönmüştür. Ateş Ali mallarını gasbettiği kişilerin mallarını vermesine rağmen serbest bırakılmamasının sebebi ise bu olayı çözmek için gönderilen kişinin, olayın mağdurlarından olan Sait'in olmasıdır. Belgede Rakka Kalesi dizdarı ile ilgili bir ifade geçmemiştir. Kale dizdarı bu olayın neresinde yer almıştır? Ateş Ali'nin gasbettikleri malları sahiplerine vermesinden sonra Ateş Ali'nin hapishanede yatmasında kale dizdarının bir kastı var mıdır? Elimizdeki belgeler şimdilik bu soruların cevabını vermemiz için yeterli açıklıkta değildir.

Yukarıdaki belgeler ışığında Kale dizdarlarının suçluların cezasının infazında, hapishanede yatırılmasında, serbest bırakılmasındaki rolleri

sorgulandığında oldukça fazla olduğu görülür. Çalışmanın sınırlarının 17 ve 18. yüzyılları kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda Ruha Kale dizdarının kadı, naip ve mütegallibelerle iş tuttuğu ve aleyhinde adlî bir hüküm bulunmayan kişilerin dahi kalelerde hapsedildiği belgeler ışığında söylenebilir ki bu durum kale dizdarlarının yetki, sorumluluklarının önemli olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

## 5. Ruha'da Bulunan Mübaşirler

Yerel mahkemede aradığını bulamayan Ruha ahalisi sorununu çözmek amacı ile Divan-ı Hümayun'a başvurur ve şikâyet sebebini anlatırdı. Divan-ı Hümayun, şikâyeti dinledikten sonra, duruma göre İstanbul'da tuttuğu kayıtlara bakar ve sonrasında sorunun çözümü için bizatihi kendisi hüküm verirdi. Bununla birlikte Divan, çoğunlukla kendisine yapılan şikâyetlere çözüm adresi olarak yerel mahkemeyi adres göstermiştir. Mübaşirler de yapılan şikâyetlerde sorun çözmek için görevlendirilmişlerdir (BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 137. 99. s.98). Şikâyet ve Ahkâm defterleri incelendiğinde Ruha'da şikâyete konu olmuş davalara İstanbul'dan sıkça mübaşir ataması yapıldığı açıktır.

Hacadur isimli zimmî Ali'ye verdiği borcu geri alamadan Ali vefat etmiş, Ali'nin varisleri, Hacadur'a parasını vermemişler ve Hacadur parasını alabilmek için Divan'a başvurduğunda Divan-ı Hümayun, Ruha tarafında başka bir iş için bulunan mübaşiri, Hacadur'un borç para işini çözmesi için görevlendirmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 1003. 102. varak no 194). Ruha'ya atanan mübaşirler bir nevi arabulucu şeklinde çalışarak davacı ve davalı tarafların aralarını bulmuşlardır.

Ruha sancağında Arabî Kâtibi İbrahim kendi halinde olan bir kişi değildir. Başları Mehmet Dehab olan Rakka Aşireti'nden 47 eşkıya, Hasan ve reayadan bazılarının mallarını yağmalamışlar ve bu malları Arabî Kâtibi İbrahim'e vermişlerdir. Rakka Valisi Maktul zade Ali Paşa huzurunda bir yargılama yapılmıştır. Yargılamada Arabî Kâtibi İbrahim malları gasbedilen Hasan ve isimleri deftere geçirilmeyen reayaya mallarına kefil olduğunu ifade etmiş fakat buna rağmen malları vermemiştir. Bu durum karşısında Hasan ve isimleri şikâyet defterine geçirilmemiş mağdur kişiler Divan'a bir dilekçe yazmışlar ve gasbedilen mallarını talep etmişlerdir. Hasan ve mağdur kişilerin sorununun çözülmesi için H.29 Safer 1140/M. 16 Ekim 1727 tarihli bir hükümle mübaşir görevlendirilmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 114.3). Bu belgede de görüldüğü gibi taşraya bazı zamanlarda sıkça mübaşir görevlendirilmiştir.

Divan kendisine yapılan başvuruların çözümünü kendisi yapmadığı, yerel mahkemeye yönlendirmediği durumlarda yukarıda da açıklandığı gibi mübaşire havale etmiştir. Rakka valisi Ahmet Paşa, Seyit Bekir zade es-Seyyit İsmail'e düşmanlığı nedeniyle malına el koymuş, kadıya baskı yaparak aleyhine ilamlar düzenlettirmiş, kalebent yapmış ve sonunda Seyyit İsmail'i öldürmüştür. Rakka valisi Ahmet Paşa, Seyyit İsmail'in çocuklarının evlerini yıktırmış, müteveffanın çocuklarının ve yeğenlerinin de malına el koymuştur. Bu durum karşısında vefat eden Seyyit İsmail'in çocukları sadattan Seyyit Mehmet Sait ve Seyyit Mehmet babalarına yapılan zulüm ve kendilerine yapılan haksızlık sebebiyle Divan'a başvurmuşlar ve kendilerine yapılan haksızlığın giderilmesini istemişlerdir. Bu durum karşısında Divan bir mübaşir tayin etmiş ve durumu 27 Ağustos 1736 tarihli bir yazıyla Ruha kadısına bildirmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. 154. 78). Eyalet valisinin Ruha halkına yaptığı kötü muamele neticesinde oluşan suçların da ara sıra merkezden görevlendirilen mübaşirler aracılığıyla çözülmeye çalışıldığı görülmüştür.

Ruha'da yaşayan Seyyit Süleyman'ın Türkmen taifesinden Tarnoş ve Üveys'te şer'i olarak 350 kuruş alacağı vardır. Tarnoş ve Üveys borçlarını vermemiş ve Seyyit Süleyman İstanbul'a giderek Tarnoş ve Üveys'i şikâyet ederek bu kişilerdeki alacağının tahsil edilmesini talep etmiştir. Divan, Seyyit Süleyman'ın talebi üzerine Rakka beylerbeyi ve Ruha kadısına 28 Ekim 1694 tarihinde bir hüküm yazarak Süleyman'ın borç davasının mübaşir marifeti ve şeriata uygun bir şekilde çözülmesini istemiştir (BOA. A. DVNS. 18. 159. hüküm no 142. s. 320). Bazı belgelerden ortaya çıkan bir sonuç borç, alacak verecek davalarında merkezden mübaşir görevlendirme yöntemine sıkça başvurulduğu görülmüştür.

Kis Urbanı'ndan Han Derviş isimli kişi Karakeçili Aşireti'nden bazı kişileri kanuna aykırı bir şekilde sıkıştırarak remiye adıyla para almak istemiştir. Oysa Karakeçili Aşireti üyeleri üzerlerine düşen vergilerini aşiretlerinin zabitlerine ödemişlerdir. Kis Urbanı'ndan Han Derviş'in haksız baskılarına maruz kalan aşiret üyeleri İstanbul'a giderek bu durumu şikâyet etmişlerdir. Yapılan şikâyet üzerine Divan, başka bir görev için Ruha tarafında olan bir mübaşiri bu sorunu çözmesi için tayin ettiğini H. 19 Muharrem 1115/M. 28 Ekim 1694 tarihinde Ruha kadısına bir yazı ile bildirmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 39.91). Merkezden görevlendirilen mübaşirler iki tarafın arasını bulmak için genelde karşılıklı olarak birbirleri ile anlaştırma yöntemini kullanmışlardır.

Hacı Bereket'in hayvanlarını gasbeden Ebudderda ve kardeşi Kel İbrahim'in davasına mübaşir görevlendirilmesi ise şu şekilde olmuştur:

*"Rakka valisine ve Ruha ve kadılarına hüküm ki*

*Valide sultan hassından Rişvan hassı reayasından Hacı Bereket gelüb kendu halinde kışlağa göçer iken Türkmen taifesinden Bektaş ve Kara Mehmed ve Budak Afşarı Türkmen'inden Ebudderda ve karındaşı Kel İbrahim on yedi nefer atlu eşkıya ile 220 koyun ve bir at ve dört nefer âdemin sürüb fesâd etmekle ta'yin olunan mübaşir zîde kadruhû ma'rifetiyle icrâ-yı hakk olunmak bâbında emr-i şerifim ricâ eyledükleri ecilden vech-i meşrûh üzere yazılmışdır. Evâil-i Zi'l-hicce sene 1120."* (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 52. 47. s.93).

Ruha sakinlerinden İsmail ve yandaşları haksız yere Ruha ahalisinin akçelerini alarak zulmetmişlerdir. Bu durum karşısında Ruha ahalisinden bir kısım insanlar İstanbul'a giderek Divan'a başvurmuş ve yapılan haksızlığın önlenmesini talep etmişlerdir. Bu talep karşısında Divan Rakka beylerbeyi ve Ruha kadısına 28 Temmuz 1688 tarihinde hüküm gönderilmiş ve hükümle bu konuyu araştırması için mübaşir görevlendirildiği bildirilmiştir (BOA. DVNS. ŞKT. 11.214).

Karakeçili aşiretinden, eşkıyadan Osman ve Habeş isimli kişiler hevalarına tabi adamlarıyla Döğerli Aşireti'ne mensup kişilere saldırmış ve bu saldırıda Döğerli Aşireti'nden beş kişi ölmüş birkaç kişi de yaralanmıştır. Osman ve Habeş, Döğerli Aşireti'ne mensup kişilerin mal, eşya ve hayvanlarını yağmalamıştır. Bu durum Döğerli Aşireti tarafından İstanbul'a şikâyet edilmiş, şikâyet üzerine bu davaya İstanbul'dan mübaşir görevlendirilmiş, ancak Osman, Habeş ve adamları konargöçer oldukları, Mardin, Diyarbakır, Ruha vs. yerlerde hareket halinde bulundukları için bu kişilere ele geçirilememiştir. Döğerli Aşireti mensupları haklarını alabilmek için İstanbul'a bir kere daha dilekçe yazarak hükm-i hümayun talep etmişlerdir. Bu talep karşısında Divan, H. 9 Zi'l-Ka'de 1137/M. 20 Temmuz 1725 tarihinde Diyarbakır, Ruha mütesellimlerine ve Ruha kadısına bir hüküm gönderilerek davanın mübaşir tarafından çözülmesi istenmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. 105. 258. s. 511). Yukarıdaki doküman analiz edildiğinde merkezden görevlendirilen mübaşirler Ruha sancağında konargöçerler arasında sorun çözmek için uğraşmışlardır. Ancak Ruha sancağındaki konargöçerler hareket halinde oldukları için bu tür dava çözümlerinin uzadığı olmuştur.

Rakka Valisi Ahmet Paşa, Berazi ve Denyali Mukataası Voyvodası Bektaş'tan on kese, Bektaş'ın kardeşi olan Halil'den yirmi bir kese ve Bektaş'ın diğeri kardeşi Hint'ten on beş beygir ve deveyi zorla almıştır. Bektaş, Divan'a başvurarak Rakka Valisi Ahmet Paşa'nın kendisinden ve kardeşlerinden zorla aldığı mal ve parayı talep etmiştir. Bu talep üzerine Sadrazam ağalarından Sait, Bektaş ve kardeşlerinin davalarını çözmek için H. 19 Safer 1142/M. 13 Eylül 1729 tarihli bir hüküm ile mübaşir tayin edilmiştir (A. DVNS. ŞKT. d. 122. 135).

Görüldüğü gibi davaya konu olan kişi vali olduğunda sorunu çözmek için İstanbul'dan mübaşirler görevlendirilebilmiştir.

### 6. Ruha'da bulunan Aşiret Reisleri ve Aşiret İhtiyarları

Ruha'da aşiret üyeleri kriminal bir suça iştirak ettiklerinde, suça katılan kişinin ilk aşamada cezasını aşiretin lider ve ihtiyarları vermişlerdir. Küçük suçların cezası aşiret hukukunda iki katı olarak suçludan tazmin edilirdi. Çalınan malın izi sürülür, hırsızlık yaptığından şüphe edilen kişinin evi aranırdı (Gökalp, 2011, ss. 41, 72-76).

Aşiret hukukunda inek çalmanın karşılığı ineğin değerinin iki katının çalandan alınmasıdır. Aşiret hukukunda köpeğe atılan taş köpeğin ayağını kırsa bir at davası gibi köpeğin değerine göre kıymet alınmasıydı. Aşiret yargılama hukukunda bikri izale etmenin ve kız kaçırmanın da belirli cezaları vardır. Aşiret reisi yerine göre bir arabulucu vazifesi görmüştür. Kabahatlerdeki, cinayetlerdeki yaptırımlar öncelikle aşiret iç hukuk yollarıyla çözülmeye çalışılmıştır. Bu noktadan baktığımızda aşiret hukuku, Ruha'da Osmanlı şer'î hukuk kayıtlarına girmemiş, aşiretlerin iç hukuk yolları ile çözümlenmiş birçok dava vardır (Gökalp, 2011, ss. 41, 72-76). Aşiret iç hukuk yolları bir nevi suçlu ile hak sahibi arasında bir arabuluculuk yöntemi olmuştur.

Ruha'da Döğerli Aşireti'ne mensup Balyanlı Cemaati üyelerinden bazıları, eski Van Valisi Ahmet Paşa'nın Enderun Ağalarından Halil, Mustafa ve Mehmet Ruha'ya gelirler iken önlerini kesmişler ve bu kişilerin eşya, emvalini gasp etmişler ve paralarını almışlardır. Bu kişiler konargöçer Ulus taifesinin içine karışmışlardır. Halil, Mustafa ve Mehmet'in İstanbul'a bizzat giderek şikâyetçi olmaları üzerine H. 29 Recep 1144/M. 27 Ocak 1732 tarihinde Ruha kadısına hüküm yazılmıştır. Ruha kadısına yazılan hükmün içeriği ilginçtir. Zira eşya ve emvali yağmalanan kişilerin mallarının iadesi için davanın, Milli iskân başı ve aşiret içerisinde yer alan diğer ihtiyarlar tarafından görülmesi istenmiştir. Bu durum bizlere bir Osmanlı sancağı olan Ruha'da yargılama yetki ve salahiyetinin aşiretler içerisinde farklı şekillerde uygulanabildiğini göstermesi açısından önemlidir (BOA. DVNS. ŞKT. d. 137. 35. varak no. 34). Aşiret üyelerinin karıştığı suçlarda Divan aşiret reislerini ve aşiret ihtiyarlarını sorunu çözmesi için görevlendirebilmiştir. Bu tür davalarda aşiret reisleri ve ihtiyarları verdikleri kararla haklının hakkını vermişler ve suça karışan aşiret üyesine aşiret hukukunda yer alan cezayı uygulamışlardır.

Bir dönem Rakka beylerbeyliği yapmış olan Milli Timur'un Ruha ve civarında çıkartmış olduğu karışıklıklar nedeniyle idamına hükmedildiğinde

Milli Aşireti iskân başı ve Milli aşireti ihtiyarları Milli Timur'un affedilmesi için girişimlerde bulunmuşlardır. Milli iskân başı ve Millî aşireti ihtiyarları Timur'un aleyhinde verilen idam fermanının kaldırılarak affedilmesi için ricada bulunarak, İstanbul'a arz ve mahzarlar göndermişlerdir. Bu olay da Ruha'da aşiret ihtiyarları ve reislerinin verilmiş bir hüküm karşısında bir takım girişimlerde bulunabildiklerini göstermesi açısından son derece önemlidir (BOA. HAT. 1417. 57940). Aşiret ihtiyarları aleyhinde idam cezası düzenlenmiş kişiler için ricacı olabilmiş ve af talebinde bulunabilmişlerdir. Yukarıdaki belge bir kişi hüküm giyse bile, aşiret reisleri ya da aşiret ihtiyarları aracılığıyla af talebinde bulunabildiklerini göstermesi açısından son derece önemlidir.

Divan-ı Hümayun'dan gönderilen bir hükümde Milli Aşireti Reisi Milli Timur'un, aşiret kethüdasının ve aşiret ihtiyarların muhatap alınması aşiret düzenindeki aktörleri vurgulaması açısından önemlidir. Söz konusu hükümde önce Milli Aşireti Reisi Timur Ağa'ya hitap edilmiştir. Timur Ağa'dan iki bin nefer süvari toplayarak sefere katılması istenilmiş karşılığında ise Milli Timur'a mirmiranlık rütbesinin verileceği sözü verilmiştir. Hükmün devamında Milli Aşireti kethüdaları ve aşiretin diğer bileşenleri muhatap alınarak Timur Ağa'dan beklenilen iki bin süvari neferinin Milli Aşireti'nden beklendiği ve aşiret kethüdalarının bu işte gayret sarf etmeleri istenmiştir (BOA. DVNS. ŞKT. d. 189. 27. hüküm no 175. s. 53). Yukarıda açıklaması yapılan belge, Osmanlı Devleti'nin aşiret resilerini ve aşiretin yetkililerini muhatap aldığını göstermesi yönünden not etmeye değerdir.

Bir kentte herhangi bir mansıba atanma ve azillerde eşraf, ayanın tanıklığı önem taşımaktadır (Ergenç, 2013, s. 99). Rakka eyaleti ve O'nun paşa sancağı Ruha *"Aşâir, Ekrâd ve Türkmen ve kabâil ve göçebe ve urbândan ibâret bir eyalettir (BOA, AE. SMST. II. 354.28391.1.1). Ruha'da aşiretlerin fazla olması nedeniyle Osmanlı Devleti bazı yazışmalarında aşiretleri ve aşiretlerin ihtiyarlarını muhatap kabul etmiş, bir mansıba atama ve azil işlerinde yalnızca eşraf ve ayanın tanıklığı değil aşiret liderleri ve ihtiyarlarının da tanıklığına devlet itibar etmiştir. Rakka ayanı Firuz Bey'in Rakka mütesellimi olarak atanması konusunda Rakka'da yaşayan aşiret liderleri ve aşiret ihtiyarlarının bir ilam düzenleyerek İstanbul'a göndermeleri bu açıdan önemlidir (BOA. İE. ŞKRT. 2.189.2.1).*

Ruha'da yaşanılan bazı anlaşmazlıklarda yerel mahkemeden beklediği adaleti bulamayan Ruha halkı Divan'a başvurduğunda sorunun çözümü için *müsin ve ihtiyarlardan* yararlanılmıştır. Bu hususu örneklerle açıklayalım. Havass-ı hümayun köylerinden Karmetli Köyü ziraatçıları, ismi Şikâyet defterine yazılmamış olan bir sipahinin Bozabad Nahiyesi'nde Cuyvasız Köyü'ndeki

tımarına köylerin sınırları bozulmuştur, burası Kamerli Köyü'ne aittir iddiasında bulunmuşlardır. Sipahi bu durumu İstanbul'a şikâyet etmiş ve 25 Aralık 1706 tarihinde sorun, konu ile ilgili bilgi sahibi olan *"müsinn ve ihtiyarların"* bilgisine başvurarak çözülmüştür (BOA. A. DVNS. ŞKT. 45.21). Yalasca Köyü Zabiti mütegallibeden Ali, Azni Köyü tarlalarına akan suyun yatağını değiştirerek kendi köyüne akıttığında Azni Köyü halkı mütegallibe Ali'yi şikâyet etmişler ve suyun kime ait olduğunu tespit etmek için konu hakkında bilgi sahibi olan civardaki ahaliye ve ihtiyarlara sorulmuştur (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 130.52). Osmanlı Devleti bazı olaylarda aşiret reisleri ve ihtiyarları dışında bazı davaları halletmek için yaşça büyük olan müsin ve ihtiyar denilen kişilerin görüşlerine de başvurmuştur.

Yukarıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere Ruha'da bazı davaların çözüme bağlanması yaşı ve konuya vâkıf olanların bilgisine başvurarak çözülmüştür. Ruha sancağına bağlı Cülab nahiyesi Demirhisar Köyü ber vech-i malikâne ile ortak olan Selim, İbrahim ev Ahmet'in malikânelerine ait sorunun çözümünde müsin, ihtiyar ve bîgarez kişilerin bilgisine başvurulmuştur (A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.44).

İçel sancağına gönderilen bir hükümde İçel sancağında bulunan sancak beyi ayan vs. kişilerin sefer için Diyarbakır valisi ve Anadolu canibinin asker sürücüsü vezir Hafız el-Hac Mustafa Paşa maiyetine katılması istenmişti. Bu hükmün bir kopyası Rakka mütesellimi Firuz Bey'e gönderilmiştir. Firuz Bey'den istenilen askerlerin aşiret ve kabilelerden de talep edilmesi ve aşiret ve kabilelerin muhatap alınması Osmanlı Devleti'nin sosyolojik boyutu olan aşiretleri muhatap kabul ettiğini göstermesi açısından önemlidir (BOA. A. DVNS. ŞKT. 189. 70).

Döğerli Aşireti kendisine bağlı olan fakat suç işlemiş olan bazı kişileri aşiretlerinin içine almamayı taahhüt etmiştir. Eski Rakka ve hâlâ Şam valisi olan Mir-i Hac Yusuf Paşa, Döğerli Aşireti'ne Hüseyin Ağaoğlu'nun atamıştır. Döğerli Aşireti reisi Hüseyin Ağaoğlu kanun kaçağı kişilerin aşiretinin içerisine karışmaması sözü vermiş ve kanun kaçaklarını aşiretin içerisinde saklayan kişilere bir kese akçe nezir cezası uygulanmasını kabul etmiştir (BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 66.176)

Osmanlı Devleti'nde taşrada yargılama yetkisi mutlak surette kadıya aittir. Kadı, ilk mahkeme olmak hasebi ile kazası sınırları içindeki tüm muhakeme işlerinden sorumludur. Ancak; şikâyet müessesesini kullanarak Divan-ı Hümayun'a giden davalarda zaman zaman mübaşir, ara sıra vali de yargılama işlerine müdahil olabilmiştir. Bununla birlikte seyyitlerin yargılanma ve cezalarının infazında nakibu'l- eşraf kaymakamları, yeniçerilerin cezalarının infazında yeniçeri serdarları ve suçluların cezalarının infazında kale dizdarları

görevlidir. Aşiret mensuplarının suça karıştığı durumlarda sorun önce aşiretin iç hukuk yolları kullanılarak çözülmeye çalışmış, aşiret iç hukuk yolları çare olmadığında kadıya müracaat edilmiştir.

## SONUÇ

Ruha halkı yerel mahkemede aradığı adaleti bulamadığında, hakkını aramak için İstanbul'a çeşitli şekillerde başvurmuştur. Osmanlı Devleti, Ruha sancağından kendisine yapılan şikâyetleri çözerken, şikâyet yapılan kişileri, soruşturmanın ve yargılamanın sağlıklı yapılabilmesi için karar alma süreçlerine karıştırmayarak soruşturulan kişilerin nüfuz ve makamını yargıyı etkilemek amacıyla kullanmasını engellemiştir.

Yerli kişilerden naip ataması yapılmaması kuralını Ruha halkı biliyordu ve bu kural çiğnendiğinde Ruha halkı çiğnene bu kuralı kanunlara uygun hale getirmek için gerekli girişimlerde bulunmuştur. Yerli kişiler arasından yapılan naiplik atamalarının Ruha halkı tarafından itirazla iptal ettirebilmesi halkın idarenin yaptığı atamaya itiraz edebilmesini göstermesi ve yapılan yerli naip atamalarını iptal ettirebilmeleri açısından önemlidir.

Divan-ı Rakka, Ruha kadısının vermiş olduğu kararı yeniden görüşme yetkisini kullanmıştır. Bu durum da bize verilen kararların sorgulanamaz kararlar olmadığını göstermesi açısından değerlidir. Divan-ı Rakka yerel istinaf mahkemesi mesabesindedir.

Ayan ve eşraf karşısında Ruha kadısı bağımsız kararlar veremediği olmuştur. Kadı ile yakın ilişkiler kurmaya çalışanlar olmuştur. Rüşvet alan kadılar olmuştur. Bu tür durumlar, Ruha sancağında adaletin tecelli etmesini engelleyen sebepler olduğunu göstermesiaçısından öenmlidir.

Sancakta suç işleyen bir yeniçerinin cezasını infaz etme yetkisinin yeniçeri serdarına verildiği belgeler ışığında ortaya konulmuştur. Bu durum da Ruha sancağında görevli yeniçerilerin yeniçerilik hukukunu bildiğini göstermesi açısından değerlidir.

Mübaşirler suçluyu ve mağduru dinleyerek yapılan şikâyetin ortadan kaldırılması için gönderilmişlerdir. Ancak mübaşirler mağdur oldukları bir konuda taşraya görevli gittiklerinde Ateş Ali örneğinde olduğu gibi kasıtlı davranarak adlî sürece hislerini karıştırmışlardır. Sancağa görevlendirilen mübaşirler, Ruha sancağında konargöçerlik fazla olması sebebiyle taraflara ulaşamadıkları, onları bulamadıkları olmuştur ki bu durumda adaletin tecellisini geciktirmiştir.

Osmanlı Devleti aşiret reislerini ve aşiret ihtiyarlarını tanımış ve muhatap almıştır. Yağmalanan malların sahiplerine iade edilmesinin temin edilmesi maksadıyla aşiret liderlerine yetki verilmiştir. Rakka ayanının mütesellim olarak atanması konusunda aşiret üyelerinin ilam düzenleterek İstanbul'a göndermeleri, atama ve azillerde aşiret liderleri ve ihtiyarlarının da etkili olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

## KAYNAKÇA /REFERENCES

### Arşiv Kaynakları

### Başkanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cezayir-Rakka Ahkâm Defteri (BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d). 24.2

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 104.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 105.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 106.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 25.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 39.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 41.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.121.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.134.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.15.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.16.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.3.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.32.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.34.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.36.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.44.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.46.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.48.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.51.

BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.53.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.64.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.7.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.80.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.82.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.84.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24.90.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 8.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.15.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 22.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.26.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.30.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.32.
BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25.41.
Mühimme defterleri (A. DVNS. MHM. d.)
BOA, A. DVNS. MHM. d. 17. 12.
BOA, A. DVNS. MHM. d. 74. 400.
BOA, A. DVNS. MHM. d. 115. 88.
BOA, A. DVNS. MHM. d. 119. 19.
Şikâyet Defterleri (A. DVNS. ŞKT. d).
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 6. 26.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 15. 79.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 18. 44.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 23. 15.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 41. 246.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 55. 211.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 55. 256.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 61. 117.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 69. 50.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 69. 96.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 72. 224.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 75. 10.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 75. 203.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 75. 219.
BOA, A.DVNS. ŞKT. d. 77. 6.
BOA, A.DVNS. ŞKT. d. 77. 7.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 86. 197.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 87. 17.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 88. 16.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 102. 57. 109.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 104. 230.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 106. 68.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 111. 72.
BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 114.3.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 114. 234.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 114. 235.
BOA, A. DVNS. MHM. d. 115. 88.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 115.160.
BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 117. 7.
BOA, A. DVNS. MHM. d. 119. 19.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 116.108.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 117. 378.
BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 119. 30.
BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 122. 135.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 127. 119.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 127. 286.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 127. 286. 569.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 130. 94.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 137. 99. s.98.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 139. 247.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 158. 122.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 189. 26.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 189. 27.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 189. 27.

BOA, A. DVNS. ŞKT. d. 1003. 101.

BOA. Ali Emîrî Sultan Ahmed III. (AE. SAMD. III). 8. 658. 2.

BOA. Cevdet Askerî (*C.* AS). 1118. 49551.

BOA. Cevdet Dahiliye (C.DH). 181. 9017. 1. 1.

BOA. İE. ŞKRT. 2.189.2.1

BOA. Meşihat. Şer'iyye Sicil defterleri. (MSH. SSC. D). 8830. no 153. s. 77.

BOA. MŞH. ŞSC. d. 8822. no:666. s.590.

BOA. MŞH. ŞSC. d. 8820. 5.

BOA. MSH. ŞSC. d.8823. 3.

BOA.Hatt-ı Hümayun (HAT). 14. 530.1.

BOA.Hatt-ı Hümâyun (HAT). 1417/57940.

BOA. Tapu Tahrir defteri (TT. d.). 998/109. s. 226.

BOA. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü defteri (TK. GM. d). 330.

**Kitap ve Makaleler**

Ergenç, Ö. (2013). *Şehir, Toplum, Devlet Osmanlı Tarihi Yazıları* (D. Önder, Ed.; 1. bs). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Gökalp, Z. (2011). *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler* (3. bs). Kaynak Yayınalrı.

Göyünç, N. (2011, Haziran). *Diyarbekir Beylerbeyliği'nin İlk İdarî Taksimatı*. *0*(23), 23-34.

İnalcık, H. (1979). Mahkeme. İçinde *İslam Ansiklopedisi* (C. 7, ss. 146-151). Milli Eğitim Bakanlığı.

İpşirli, M. (2006). Nâib. İçinde *TDV. İslam Andiklopedisi* (C. 32, ss. 312-313). TDV.

*Kanun-name*. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Antalya Akseki Yeğen Mehmet Paşa İlçe Halk Kütüphanesi. 1189.

Kılıç, R. (2005). *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler* (1. bs). Kitap Yayınevi.

Koca Nişancı, C. (t.y.). *Kanunname*.

McGovan, B. W. (2006). Ayanlar Çağı 1699-1812. İçinde H. İnalcık (Ed.), *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (C. 2, ss. 761-884). Eren Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (2001). Kadı. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 24, ss. 69-73). Türkiye Diyanet Vakfı.

Ortaylı, İ. (2018). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı* (9. bs). Kronik Yayınları.

Singer, A. (1996). *Kadılar, Kullar, Kudüslü Köylüler* (1. bs). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Turan, A. N. (1993). *XVI. Asırda Ruha (Urfa) Sancağı* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı* (3. bs). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

## EXTENDED ABSTRACT

The Ottoman justice system was generally based on the principles of Islam. The Ottoman Empire provided justice in the countryside through judges. In the Ottoman Empire, the officials who dispense justice in the provinces are called kadi. In the provinces, sanjaks, districts and sub-districts, justice was carried out by kadis. The kadis had administrative duties as well as justice. Although the justice affairs in the provinces of the Ottoman Empire were generally carried out by the kadi, in some exceptional cases, there were also authorities and groups that used the decision-making authority of the judge. If a citizen of the Ottoman State

seeking her right in the provinces of the Ottoman State thought that she did not receive her right and that justice was not served, she applied to the Divan-ı Humayun for a complaint. Divan-ı Humayun evaluated the complaints made to it. Divan-ı Humayun was able to assign a person from the center to the case to resolve the complaints made to it. The person appointed by the Divan-ı Humayun from the center was called a mubashir. When the Divan-ı Humayun wanted the case to be heard by the provincial governors, the governors established a council in the province. This council gathered under the chairmanship of the governor. The qadi was also present at the divan. In the Ruha Sanjak, the council convened in some cases. These divans gathered in Ruha under the chairmanship of the governor were called Divan-ı Raqqa. At some times, the Divan-ı Raqqa convened and discussed the previous verdict of the Ruha judge. The Divan-ı Raqqa convened under the presidency of the governor of Raqqa State and discussed the previous decision of the Ruha judge. The Divan-ı Raqqa either accepted the same verdict that the Ruha qadi had given before, or gave a different decision. In the justice organization of the Ruha sanjak, there was not only the Ruha qadi and the governor of Raqqa. Within the justice organization of Ruha Sanjak, there was a deputy Nakibu'l-Eşraf who existed in the sanjaks. The deputy Nakibu'l-eshraf checked the sayyid certificates of the sayyids. Deputy of Sancak Nakibu'l-Eşraf personally handed down the punishments of the sayyids who committed crimes. With this situation, Naibu'l-Eşraf deputies are an actor in the Ruha justice system. Another person involved in the justice organization in Ruha Sanjak is the Janissary commanders. When the Janissaries in charge of the sanjak committed a crime, the janissary commanders were responsible for giving the punishment for these crimes, not the governor or sanjak bey. Another person in the Ruha justice order is the Ruha Castle commander. The commander of Ruha Castle is actually the person in charge of the implementation of justice. The Ruha Castle commander does not have the authority to decide on a case.

In the Ruha sanjak, the judges and regents did not always decide on a case of their own free will. When influential people, whom the kadis feared and feared, got involved in the case, the kadis were able to make unfair and unjust decisions due to their fears. The qadi of the soul and its regents were able to make unjust decisions not only because they were afraid, but also by taking bribes and favoring people. The citizens of the Ottoman State, who did not like the decision of the Ruha qadi and regents, brought the decisions of the qadis and regents to the Court. The fact that Ruha kadı appoints people from Ruha to help him became the subject of complaints of Ottoman citizens. Because, according to the laws of the Ottoman State, it is forbidden for locals to be assistant judges. When the Ruha

judge appoints a local assistant judge to help him in justice; Letters were sent from the center of the Ottoman Empire, warning the judge severely.

**EK-** 17 ve 18. Yüzyılda Ruha'da Yaşamış Seyyitler Listesi

| S. No | Seyyitin Adı | Belge Adresi |
|---|---|---|
| 1 | Seyyit Mahmud | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 100 |
| 2 | Seyyit Osman | |
| 3 | Seyyit Mustafa | |
| 4 | Seyyit Mehmed | |
| 5 | Seyyit İbrahim | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 106 |
| 6 | Seyyit Hamza | |
| 7 | Seyyit Osman | |
| 8 | Seyyit Halil | |
| 9 | Seyyit Ali | |
| 10 | Abdulfettahzade Es-Seyyid Abdurrahman | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 121 |
| 11 | Seyyit Osman | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 134 |
| 12 | Seyyit Süleyman | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 15 |
| 13 | Seyyit Ali | |
| 14 | Seyyit Mustafa | |
| 15 | Şeyh Es-seyyit Ebû Bekir | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 2 |
| 16 | Mütegallibeden Seyyit Battâl | |
| 17 | Seyyit Hayreddin Osman | |
| 18 | Halil oğlu Seyyit Mustafa | |
| 19 | Seyyit Hasan | |
| 20 | Seyyit Ali | |
| 21 | Seyyit Mustafa bin Sofi İbrâhîm | A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 25 |
| 22 | Seyyit Osmân b. Mehmet | |
| 23 | Seyyit Ahmet b. Haco | |
| 24 | Seyyit Hayreddin Osman | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 3 |
| 25 | Haliloğlu Seyyit Mustafa | |
| 26 | Seyyit Hasan | |
| 27 | Seyyit Ali | |
| 28 | Halil'in kardeşinin oğlu Seydi İbrahim | |
| 29 | Seyyit Ali | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 32 |
| 30 | Berazi oğlu Seyyit Mustafa | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 34 |
| 31 | Seyyit İbrahim | |
| 32 | Seyyit Ahmed ibn-i Seyyit İbrahim | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 36 |
| 33 | Seyyit el-Hac Abdullah | |
| 34 | Seyyit Halil | |
| 35 | Seyyit Hüseyn | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 39 |
| 36 | Seyyit Mehmed | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. |
| 37 | Seyyit Hüseyn | |
| 38 | Seyyit Mehmed | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 41 |
| 39 | Rakka Valisi Şeyhzade El-Seyyit İbrahim | |
| 40 | Ali Maz Köyü'nden Seyyit Abdurrahman | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 44 |
| 41 | Ali Maz Köyü'nden Seyyit Ebu Bekir | |
| 42 | Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 46 |
| 43 | Rakka Alay beyi Seyyit Sefer | |
| 44 | Seyyit İbrahim | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 48 |
| 45 | Seyyit Ebu Bekir | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 51 |
| 46 | Seyyit Ömer | |
| 47 | Es-Seyyit Mustafa | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 64 |
| 48 | Seyyit Rasûl (karındaşı Seyyit Mahmûd 'un kardeşi) | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 7 |

| | | |
|---|---|---|
| 49 | Seyyit Rasûl 'ün kardeşi Seyyit Mahmûd | |
| 50 | Seyyit Ali | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 24. 90 |
| 51 | Seyyit Ali 'nin amcaoğlu Seyyit Mahmud | |
| 52 | Seyyit Ali 'nin amcaoğlu Seyyit İsmail | |
| 53 | Seyyit Ali 'nin amcaoğlu Seyyit Mustafa | |
| 54 | Seyyit Ali | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 15 |
| 55 | Seyyit Hüseyin | |
| 56 | Seyyit el-Hac Hasan | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 22 |
| 57 | Seyyit Osman b. Seyyit Mustafa | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 26 |
| 58 | Seyyit İsaf b. Seyyit Mustafa | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 30 |
| 59 | Ruha Müftüsü El-Seyyit İbrahim | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 41 |
| 60 | Seyyit Mehmed | BOA. A. DVNS. AHK. CZRK. d. 25. 8 |
| 61 | Seyyit Ali | |
| 62 | Seyyit Hasan | |
| 63 | Seyyit Veli | |
| 64 | Seyyit Ramazan | |
| 65 | Seyyit Mustafa | |
| 66 | Seyyit Ebu Bekir | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 101. 43. s. 83 |
| 67 | Seyyit Mehmed | |
| 68 | Es-Seyyit Abdi | |
| 69 | Seyit Ramazan | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 105. 139. s. 275 |
| 70 | Seyyit Mehmed | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 105. 266. s. 527 |
| 71 | Seyyit Osman | |
| 72 | Seyyit Bektaş | |
| 73 | Seyyit Ali | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 107. 116. s. 228 |
| 74 | Seyyit Maruf | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 111. 10. s. 16 |
| 75 | Seyyit Ahmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 111. 8. s. 11 |
| 76 | Seyyit Ebu Zer | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 116. 108. s. 216 |
| 77 | Seyyit Ali | |
| 78 | Seyyit Halil | |
| 79 | İsmi belirtilmemiş | |
| 80 | İsmi belirtilmemiş | |
| 81 | Şeyhler Aşireti'nden Seyyit Nasır | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 117. 7. s. 10 |
| 82 | Şeyhler Aşireti'nden Seyyit Mehmet | |
| 83 | Seyyit Hasan | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 118. 68. s. 131 |
| 84 | Seyyit Mustafa | |
| 85 | Seyyit Halil | |
| 86 | Hacı Seyyit İsmail | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 124. 106. s. 207 |
| 87 | Şeyh Seyyit Mehmed | |
| 88 | Seyyit Hüseyn | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 125. 268. s. 533 |
| 89 | Seyyit Murad | |
| 90 | Seyyit Halil | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 127. 119. s. 235 |
| 91 | Seyyit Ömer | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 130. 52. s. 102 |
| 92 | Seyyit Ebu Bekir b.Seyyit Şeyh Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 130. 69. s. 135 |
| 93 | Baziki zâde Seyyit Arîzide | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 131. 100. s. 231 |
| 94 | Seyyit Hüseyn | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 132. 95. varak. 92 |
| 95 | Seyyit Saidüddin | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 135. 45. varak. |
| 96 | Seyyit Tahir | |
| 97 | Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 137. 42. s. 41. |
| 98 | Seyyit Ömer | |
| 99 | Seyyit Osman | |
| 100 | Seyyit Gazi | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 137. 99. s. 98. |
| 101 | Es-Seyyit Hüseyn | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 138. 120. s. 139. |
| 102 | Seyyit Mustafa | |
| 103 | Seyyit Musa | |

| | | |
|---|---|---|
| 104 | Seyyit Ali | |
| 105 | Seyyit Mehmed | |
| 106 | Seyyit Hasan | |
| 107 | Seyyit Hüseyn | |
| 108 | Seyyit İbrahim | |
| 109 | Seyyit Hasan Efendi | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 139. 13. hüküm 93 s. 22. |
| 110 | Seyyit İsmail | |
| 111 | Seyyit Hüseyn | |
| 112 | Ruha Nakibüleşraf Kaymakamı Es-Seyyit Mustafa | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 139. 248. hüküm 1728 s. 491. |
| 113 | Seyyit İshak | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 139. 38. hüküm 265 s. 73. |
| 114 | Seyyit Nu'man | |
| 115 | Seyyit Hakkı | |
| 116 | Seyyit Hüseyn | |
| 117 | Seyyit İsmail | |
| 118 | Seyyit Ebu Bekir | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 145. 224. hüküm 1508 s. 450. |
| 119 | Seyyit İsmail | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 147. 165. hüküm 11125 s.327. |
| 120 | Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 148. 187. hüküm 1260 s.370 |
| 121 | Es-seyyit Mahmud b. Es-Seyyit Osman | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 148. 6. hüküm 22 s.9. |
| 122 | Seyyit Ramazan | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 154. 12 hüküm76 s.22 |
| 123 | Seyit Hasan | |
| 124 | Es-Seyyit Mehmed Said | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 154. 78 hüküm 540 s.156 |
| 125 | Seyyit Mehmed | |
| 126 | Seyyit Bekir Zâde es-Seyyit İsmail | |
| 127 | Seyyit Süleyman | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 18. 159 hüküm 1452 s. 320 |
| 128 | Seyyit Süleyman | |
| 129 | Seyyit İsmail | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 180. 74 hüküm 140 |
| 130 | Seyyit Kasım | |
| 131 | Seyyit Musa | |
| 132 | Sâdat-ı kiramdan Seyyit Ahmed el-Bedevi ve Seyyit Ahmed er-Rufai evladlarından Seyyit Hüseyn | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 180. 77 S. 146 |
| 133 | Sâdat-ı kiramdan Seyyit Ahmed el-Bedevi ve Seyyit Ahmed er-Rufai evladlarından Seyyit Bilal | |
| 134 | Sâdat-ı kiramdan Seyyit Ahmed el-Bedevi ve Seyyit Ahmed er-Rufai evladlarından Seyyit Cafer | |
| 135 | Sâdat-ı kiramdan Seyyit Ahmed el-Bedevi ve Seyyit Ahmed er-Rufai evladlarından Seyyit Ali | |
| 136 | Sâdat-ı kiramdan Seyyit Ahmed el-Bedevi ve Seyyit Ahmed er-Rufai evladlarından Seyyit Mehmet | |
| 137 | Seyyit Abdulkerim | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 22. 81. hüküm 1071. |
| 138 | Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 26. 266. |
| 139 | Seyyit Bektaş | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 31. 169. hüküm 1293 |
| 140 | Seyyit Yusuf | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 33. 357. |
| 141 | Seyyit Kasım | |
| 142 | Seyyit Halil | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 39. 517. |
| 143 | Seyyit İbrahim | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 4. 235. |
| 144 | Seyyit Hüseyin | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 41. 83. hüküm 708 |
| 145 | Es-Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 42. 137. hüküm 1190 |
| 146 | Seyyit Hüseyin | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 42. 23. hüküm 203. s. 49. |

| | | |
|---|---|---|
| 147 | Seyyit Mahmut | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 45. 192. s. 380. |
| 148 | Seyyit Mehmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 47. 134. s. 264. |
| 149 | Seyyit İbrahim | |
| 150 | Seyyit Derviş (Ruha nakibu'l-eşraf kaymakamı) | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 47. 65. s. 126. |
| 151 | Seyyit İbrahim | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 49. 89. s. 172. |
| 152 | Seyyitin ismi defterde belirtilmemiş. | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 61. 117. s. 234 |
| 153 | Seyyit Yusuf | |
| 154 | Seyyit Molla Ali | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 61. 265. s. 259 |
| 155 | Rakka Beylerbeyi El-Seyyit Ahmet Paşa | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 69. 50. s. 98 |
| 156 | Seyyit Yusuf | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 72. 224. s. 452 |
| 157 | Seyyit Mehmet | |
| 158 | Seyyit Kalender | |
| 159 | Seyyit Ahmet | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 72. 256. s. 505 |
| 160 | Seyyit Ramazanoğlu Ömer | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 72. 50. s. 98 |
| 161 | Seyyit Halil | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 73. 194. s. 382 |
| 162 | Seyyit Mehmet | |
| 163 | Seyyit Şeyh ve Ramazan | |
| 164 | Seyyit Şeyh Ömer | |
| 165 | Seyyit Şeyh Mustafa | |
| 166 | Es-Seyyit Abdulkadi | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 76. 7. s. 9 |
| 167 | Seyyit Halil | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 85/1. 197. s. 395 |
| 168 | Seyyit Ahmet | |
| 169 | Seyit Mustafa | |
| 170 | Debbağ Seyyit Mustafa | |
| 171 | Kedi oğlu Seyyit Mehmet | |
| 172 | Dükkanım Efendizade Seyit Mustafa | BOA. A. DVNS. ŞKT. d. 86. 200. s. 397 |
| 173 | Seyyid Mehmet | |
| 174 | Seyyit Mahmut | BOA. AE. SMMD. IV.17/1836 |
| 175 | Seyyit el-Çavuş | |
| 176 | Seyyit Mahmut | |